Sami Nikander 10.10.2022

HE 154/2022 vp

Kemianteollisuus ry:n asiantuntijalausunto liittyen hallituksen esitykseen eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023

Kemianteollisuus ry kiittää eduskunnan työ- ja elinkeinojaostoa mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausuntonsa liittyen valtion talousarvioon vuodelle 2023.

Kemianteollisuus ry ymmärtää, että vuoden 2023 budjettia on valmisteltu hyvin poikkeuksellisessa tilanteessa. Venäjän Ukrainaan aloittaman hyökkäyssodan myötä inflaatio on kiihtynyt, energian hinnat nousseet huomattavasti ja yritysten toimintaympäristö on muuttunut epävarmemmaksi. Muuttuneessa ja epävakaassa ajassa on tehtävä panostuksia huoltovarmuuteen ja mahdollistettava kestävää kasvua.

Pidämme tärkeänä, että toimintaympäristön kehitys ei heikenny ja että kestävää kasvua edistetään edelleen määrätietoisesti. Kemianteollisuuden tavoite on olla luontopositiivinen ja hiilineutraali toimiala vuoteen 2045 mennessä. Tavoitteen saavuttaminen tulee edellyttämään mittavia investointeja ja TKI-panostuksia, runsaasti päästötöntä sähköä kilpailukykyiseen hintaan, kiertotalouteen siirtymistä sekä riittävästi osaavaa henkilöstöä yrityksiin toteuttamaan yhtä ihmiskunnan suurinta teollista murrosta.

Tätä taustaa vasten lähtökohtaisesti tuemme yleisesti kaikkia panostuksia kestävän kasvun edistämiseksi ja keskitymmekin lausunnossamme tavoitteen saavuttamisen pullonkauloihin. Niihin panostamalla Suomen valtio voi edesauttaa yritystemme kilpailukyvyn ja viennin edistämistä.

Panostukset luvitukseen jäävät budjettiesityksessä vajaiksi

Suomen kansainvälisen kilpailukyvyn kannalta on keskeistä saada maahamme suuri määrä uusia ja jo olemassa olevia toimintoja kehittäviä investointeja. Tämä vaatii luvituprosessin kehittämistä elinkeinoelämän ehdottaminen toimenpiteiden mukaisesti sekä luvitukseen käytettävien asiantuntijaresurssien merkittävää lisäämistä. Nyt ympäristöministeriön hallinnonalalle osoitetaan luvituksen kehitykseen panostuksia eri hallinnon aloille seuraavasti:

- TEM momentti 32 01 08 (Tukes) on esitetty 0,5 miljoonaa vihreän siirtymän investointien lupamenettelyjen vauhdittamiseen. Lisäksi määräaikaisia biosidiarviointivirkoja 4 ja pysyviä virkoja uusiin markkinavalvontatehtäviin
- VM momentilla 28 40 01 osoitetaan 2 500 000 euroa lisää AVIen lupamenettelyjen sujuvoittamiseen. Koko momentin potista osa on kehyksen ulkopuolista rahoitusta.

- YM momentti 22 eräät ympäristömenot: "Määrärahasta 1 900 000 eurolla toimeenpannaan elpymis- ja palautumissuunnitelman tavoitetta vihreästä siirtymästä, teollisuuden vähähiilisyydestä ja kiertotalouden vauhdittamisesta. Määrärahaa kohdennetaan elpymisvälineestä rahoitettavien vihreän siirtymän investointien käynnistymisen ja hanke- ja lupavalmistelun sujuvuuden varmistamiseen". Epäselväksi jää, mitä tällä rahalla on tarkoitus todella tehdä ja pystytäänkö nämä ns. ”ohituskaistan” investoinnit toteuttamaan niiden kriteerien valossa, joita tähän liittyvään säädöspohjaan on tehty.

Kemianteollisuus ry on pettynyt luvitusprosessien lisäresursointiin ohjattuun rahoitukseen. Luvitusprosesseja tulisi merkittävästi nopeuttaa, jotta voisimme vähentää riippuvuuttamme fossiilienergiasta mahdollisimman pian, sekä saada toteutettua tarvittavia investointeja. Tämä vaatii huomattavasti enemmän resursseja, jotta Suomi saa käytettyä vaikkapa sille EU:n kautta tulevan investointirahoituksen (RRF).

Energian (työ- ja elinkeinoministeriö) osalta talousarvioesityksessä jäi parannettavaa sähkön hinnan kompensoinnin suhteen

Budjettiesityksen mukaan vuonna 2023 energia- ja ilmastostrategian toimeenpanoon käytetään 315,1 milj. euroa energiatukivaltuutta. Uusiutuvan energian tuotantotukeen arvioidaan käytettävän noin 311 milj. euroa. Energiatukeen, joka siis sisältää sekä perinteiset tuet investoinneille uusiin ja vähähiilisiin energiateknologioihin sekä myös suuriin demonstraatiohankkeisiin, on varattu todella paljon määrärahoja. Tämä selittyy sillä, että yli puolet rahoituksesta tulee elpymisvälineen kautta.

Kemianteollisuus on tyytyväinen energiatuen, vetyhankkeiden ja akkustrategian kokonaisuuteen varattuihin määrärahoihin. Kilpailukyvyn kannalta kritiikin aihe kohdistuu energiaintensiivisen teollisuuden sähköistämistukeen, jolla kompensoidaan päästökaupan aiheuttamia lisäkustannuksia. Kompensaatio on kuitenkin vain 25 % EU:n sallimasta maksimista, mikä heikentää suomalaisen teollisuuden kilpailukykyä verrattuna moniin muihin EU-maihin. Esimerkiksi Saksassa kompensaatio on 100 %. Lisäksi sodan ja sitä seuranneen energiakriisin myötä yritysten kilpailukykyä koettelee erittäin korkea sähkön hinta. Hallituksen budjettiriihessä kehitettiin toimia kuluttajien suojaamiseksi korkealta sähkön hinnalta. Kemianteollisuus ry haluaa huomauttaa, että tilanne vaikeuttaa jo nyt myös monien yritysten kilpailukykyä. Lisäksi keskeisissä kilpailijamaissa, kuten Saksassa, on joko valmisteilla tai jo julkistettu mittavia paketteja yritysten sähkökustannusten hillitsemiseksi. Suomi ei voi jäädä tässä aiheessa myöskään toimettomaksi, vaan on tutkittava, millä keinoin tätä syntymässä olevaa kilpailukykykuoppaa tullaan tasoittamaan.

- 32.20.20 Energiatehokkuuden ja uusiutuvan energian käytön edistäminen (siirtomääräraha 3 v) 4,4 milj. euroa
- 32.20.40 Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tukeminen (arviomääräraha) 460,484 milj. euroa.
    - 37,3 milj. euroa materiaalien ja teollisuuden sivuvirtojen uudelleenkäytön ja kierrätyksen edistämiseen (RRF pilari 1)
    - 21,6 milj. euroa veturiyritysrahoitukseen (RRF pilari 3)
    - 1,3 milj. euroa teollisuuden vähähiilisen, kiertotalouden ja digitaalisen uudistumisen edistämisen edistämiseen ja teollisen palveluviennin kasvattamisen ohjelmaan (RRF pilari 3)

        - Momentin määrärahasta 106,546 milj. euroa ja valtuudesta 30,070 milj. euroa on EU:n elpymisvälineen kautta rahoitettavia kokonaisuuksia.

    - 32.20.41 Energiatuki (arviomääräraha) 364,090 milj. euroa
        - 61,740 milj. euroa energiainfrastruktuuri-investointeihin (RRF pilari 1)
        - 61,740 milj. euroa energiateknologian uusiin investointeihin (RRF pilari 1)
        - 50,8 milj. euroa vähähiilisen vedyn ja hiilidioksidin talteenoton ja hyödyntämisen edistämiseen (RRF pilari 1)
        - 19 milj. euroa teollisuuden prosessien sähköistämiseen ja vähähiilistämiseen (RRF pilari 1)
        - Momentin määrärahasta 193,280 milj. euroa ja myöntämisvaltuudesta 62 milj. euroa on EU:n elpymisvälineen kautta rahoitettavia investointeja.
    - 32.20.43 Energiaintensiivisen teollisuuden sähköistämistuki (arviomääräraha) 150 milj. euroa
    - 32.20.47 Julkisen liikennesähkön ja -kaasun lataus- ja tankkausinfrastruktuurin edistäminen (siirtomääräraha 3 v) 12,9 milj. euroa
    - 32.20.48 Uusiutuvan energian tuotantotuki (arviomääräraha) 310,811 milj. euroa
    - 32.20.33 Turveyrittäjien avustaminen (siirtomääräraha 2 v) 30,585 milj. euroa

Hiilineutraalius vaatii mittavia investointeja, joiden sisältämien teknologisten ja kaupallisten riskien jakamiseen tarvitaan myös valtion panostuksia pitkäjänteisesti nykyisen RRF-rahoituksen jatkoksi. Jotta hiilineutraaliustavoitteet on mahdollista saavuttaa katsoo Kemianteollisuus ry, että Suomeen tulee luoda teollisuuden uudistumista tukeva investointiohjelma, josta rahoitetaan teollisuutta uudistavia kilpailukykyä parantavia ja vähähiilisyyttä edistäviä investointihankkeita. Teollisten investointien elinkaari on pitkä, tyypillisesti kymmeniä vuosia, jolloin työllisyys- talous- ja hyvinvointivaikutukset kantavat jopa vuosikymmeniä.

Osana tätä kokonaisuutta nykyistä energiatukijärjestelmää tulee uudistaa ja scopea (käyttöaluetta) laajentaa siten, että rahoituksen hyödyntäminen arvoketjun laajuisesti mahdollistaa siirtymisen kohti hiilineutraalia kiertotaloutta. Nykyinen materiaalitehokkuustoiminta tulee integroida osaksi tätä kokonaisuutta.

Panostukset tutkimukseen ja tuotekehitykseen: sitoutuminen menossa oikeaan suuntaan, TKI-toiminnan johtamiseen tarvitaan kokonaisvaltainen ote

Kemianteollisuus ry on tyytyväinen hallituksen sitoutumiseen T&K-toiminnan rahoituksen vahvistamiseen ja neljän prosentin BKT-osuustavoitteeseen. Kilpailukyvyn ja viennin edistämisen kannalta keskeistä on varmistaa se, että tätä työtä viedään eteenpäin pitkäjänteisesti tavalla, jonka parlamentaarinen työryhmä on linjannut. Oleellista on sitoutua toteuttamaan T&K-toiminnan julkisen rahoituksen tason vuosittainen nosto (200 miljoonaa euroa vuodessa). Innovaatiotoiminnan vauhdittamiseksi tulee nykyisen tutkimus- ja innovaationeuvoston (TIN) tilalle perustaa valtioneuvoston tasolle Kasvuneuvosto, joka johtaisi TKI-asioita kokonaisvaltaisesti ja pitkäjänteisesti, erilaiset näkökulmat yhdistäen. Neuvostolla olisi oma budjetti (100 miljoonaa euroa) ja se koordinoisi Suomen Akatemian ja Business Finlandin hankkeita.

Valtion talousarvioesityksessä vuodelle 2023 sitoutuminen T&K-toiminnan rahoitukseen ei tosin käy ilmi ainakaan seuraavista keskeisitä T&K-toimintaan liittyvistä talousarvion kohdista:

- TEM: 32.01.05. Innovaatiorahoituskeskus Business Finlandin toimintamenot (siirtomääräraha 3 v) 103 642 milj. euroa (- 5 % vuoteen 2022)
- TEM. 32.01.40. Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tukeminen (arviomääräraha) 479,524 milj. euroa (+1 % vuoteen 2022)
- OKM: 29.40.51 Suomen Akatemian tutkimusmäärärahat (arviomääräraha) 345,566 milj. euroa (- 8 % vuoteen 2022)

Toisen asteen koulutuksen rahoitustoimenpiteille toivomme vakautta

Kemianteollisuus ry kiittää panostuksesta toisen asteen ammatillisen koulutuksen kehittämiseen mm. rahoituspohjan vahvistamisen avulla. Hankemuotoisen rahoituksen muuttaminen pysyvämmäksi on ehdottoman kannatettavaa. Rahoituspohjan mahdollisissa uudistuksissa (Koulutuspoliittisessa selonteossa esiin nostettu toisen asteen ammatillisen koulutuksen kehittämishanke) on otettava huomioon sekä perustutkintoon johtava opetus, että jatkuvan oppimisen kannalta oleelliset ammatti- ja erikoisammattitutkinnot, joiden rahoitusta ei saa eriyttää.

Panostukset oppisopimuskoulutuksen koulutuskorvaukseen ovat tervetulleita, ja niiden määräytymisperusteita tulisi uudistaa yrityksille relevanteimmiksi. Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen (JOTPA) roolitusta tulisi kehittää esimerkiksi tunnistamaan ja tunnustamaan ulkomaalaisten opiskelijoiden

Korkeakoulutuksen (AMK- ja yliopistokoulutus) aloituspaikkamäärien nosto tulisi kohdentaa mm. sotealan lisäysten ohessa Suomen hiilineutraalisuustavoitteita tukevan teknillis-luonnontieteelliseen osaamiseen.

Korkeakoulujen rahoitusmallin tulisi tehokkaammilla insentiiveillä tukea yhteistyötä yritysten, korkeakoulujen ja elinkeinoelämän muiden toimijoiden välillä.

01. Valtion ammatillisen koulutuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2v)
8453 € -> 8617 €
04. Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2v)
49 100 € -> 39 820 €
21. Ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen yhteismenot (siirtomääräraha 3v)
33 806 € -> 13 296 €
30. Valtionosuus ja -avustus ammatilliseen koulutukseen (arviomääräraha)
987 512 € -> 1 032 841 €
50. Valtionrahoitus yliopistojen toimintaan (siirtomääräraha 2v)
1 893 903 € -> 1 992 888 €
55. Valtionrahoitus ammattikoulujen toimintaan (siirtomääräraha 2v)
896 993 € -> 954 190 €